

rapport

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

Översikt över arbetsskadestatistik i olika länder

Utdrag ur rapport B1397.

Databas för livscykelanalys - arbetsmiljö.

Behov av arbetsskadestatistik i olika länder.

Birre Nyström
B 1397B
Stockholm, juli 2001

Denna rapport utgör ett utdrag från IVL-rapporten B1397 "Databas för livscykelanalys - arbetsmiljö. Behov och arbetsskadestatistik i olika länder".

Hela rapporten B1397 kan beställas från IVL samt finns också tillgänglig via IVLs hemsida.

Följande kapitel 8-11 samt Bilaga 2 ingår i denna rapport och är hämtade från rapport B-1397:

8 Allmänt om arbetsskadestatistik

8.1 Antaganden och förenklingar

9 Harmonisering av arbetsskadestatistik i EU

9.1 ESAW och EODS

9.2 Detta rapporteras enligt ESAW-metodik

9.3 Dödsolycka till följd av arbetsolycka enligt ESAW

9.4 Frånvarodagar i ESAW

9.5 Bättre uppskattning av bortfallet i framtiden

9.6 Datakvalitet och slutsatser

10 Nationella system

10.1 Norden

10.2 Nordiska jämförelser

10.3 Tyskland och Österrike

10.4 Belgien

10.5 Storbritannien

10.6 Grekland och Nederländerna

11 Översikt av Norden och EU-länderna

Bilaga 2. Landbeskrivningar

8. Allmänt om arbetsskadestatistik

Det finns två typer av källor för arbetsskadestatistik:

- Administrativa källor. Den som drabbas anmäler inträffad skada.
- Urvalsundersökningar (surveys). Ett urval av befolkningen tillfrågas. Man kan fråga antingen om inträffade arbetsskador under en viss tidsperiod eller om personen lider av arbetsrelaterade besvär.

Eftersom urvalsundersökningar är små (i typfallet tusen intervjuade) ger de inte statistiskt säkerställda data om små grupper på arbetsmarknaden eller ovanligt förekommande skador. Däremot kan de ge värdefull information för jämförelse mellan män och kvinnor eller t ex industri- och service-sektorerna. Dessutom kan man jämföra frekvenserna mellan administrativa källor och urvalsundersökningar för att få en uppskattning av hur stort bortfallet är i det administrativa systemet. I det fortsatta arbetet är endast administrativa källor av intresse.

8.1 Antaganden och förenklingar

För att kunna jämföra olika gruppers arbetsskador, gör man ofta (implicit) vissa antaganden. Nedan diskuteras några sådana antaganden. Dessa bildar utgångspunkt för senare diskussioner om felkällor och jämförbarhet mellan olika länders statistik.

1. *Anmälningfrekvensen är lika i alla länder.* Vad som räknas som arbetsskada och vilka förmåner den skadade kan få, varierar mellan länder. Detta påverkar anmälningfrekvensen.
2. *Anmälningfrekvensen är lika i alla grupper i ett land.* I en undersökning av det svenska ISA-systemet visas att anmälningfrekvensen varierar mycket. Benägenheten har ibland påverkats av fackliga kampanjer för anmälan; detta ger upphov till skillnader mellan branscher och mellan regioner.
3. *Anmälningfrekvensen är lika för alla skador.* Anmälningbenägenheten torde påverkas av hur lätt det är att få skadan godkänd och hur stor ersättningen i så fall blir.
4. *Data från olika år är jämförbara.* Förändringar i konjunkturläge och regler påverkar anmälningbenägenheten. Konjunkturcykeln kan se olika ut i olika länder och i olika branscher.
5. *Andelen arbetsskadade i ett visst yrke/viss bransch är proportionell mot hur farligt yrket är.* Det är troligt att de personer som tycker att de har t ex ett tungt arbete, slutar och går över till ett lättare arbete. Påverkan från deras gamla arbete kan leda

till att de får fler arbetsskador än genomsnittsindividerna skulle fått i det nya arbetet. Vi får således en för hög uppskattning av detta yrkes "farlighet". Vice versa får vi en underrapportering av farliga arbetens farlighet – endast de som tål belastningarna stannar kvar, den så kallade "healthy worker effect". (Detta fenomen beskrivs av Ahlbom och Norell (1987, s 60), som refererar McMichael mfl, 1975.) Vi kan tillämpa detta på hela arbetsmarknaden – de som arbetar kommer att ha lägre dödstal och ohälsa än de som inte arbetar i samma ålder.

6. *Diagnosen är alltid korrekt.* Metoder som används för undersökning och klassificering introducerar systematiska fel. Till exempel kan läkare vara mer benägna att ge rökare än icke-rökare diagnosen kronisk bronkit, just därför att rökning förknippas med kronisk bronkit (Ahlbom och Norell, 1987, kap 8).
7. *Åldersfördelningen påverkar inte skadorna.* Det är känt att yngre oftare råkar ut för olyckor än äldre, men att en större andel av de äldres olyckor är dödsolyckor (se till exempel ASS och SCB, 1998).
8. *Könsfördelningen påverkar inte skadorna.*
9. *Anmälda arbetsskador beror på exponering på den nuvarande arbetsplatsen.* Att en viss skada, till exempel hörselskada, anmäls vid en viss tidpunkt betyder dock inte att den orsakats av den skadades nuvarande arbete eller yrke.
10. *Livsstilsfaktorer påverkar inte arbetsskadorna.* Livsstilsfaktorer kan vara bidragande orsak till skada; i vissa fall är det svårt att dra gränsen mellan arbetsorsakade och livsstilsorsakade besvär. Detta gäller speciellt arbetssjukdomar.

Vi ser att antagandena kan delas in i två grupper. Ena gruppen (1-3) berör graden av underrapportering (dvs att den skadade eller dennes arbetsgivare inte anmäler skadan), andra gruppen (4-10) berör sambandet mellan exponering och skada.

9. Harmonisering av arbetsskadestatistik i EU

Vilka källor finns för arbetsskadestatistik? En LCA behöver data från många länder: råvaran utvinns i ett land, förädlas i ett annat, montering sker i ett tredje osv. Vi måste alltså ha arbetsskadedata från många länder. Det vore bra om vi kunde få jämförbara arbetsskadedata från en källa. Därför redogör vi här för ett EU-projekt.

9.1 ESAW och EODS

I EU pågår sedan 1990 projektet ESAW (European Statistics on Accident at Work) som ska samla in jämförbara data om arbetsolyckor från medlemsländerna (ESAW, 1999).

Ett motsvarande projekt, EODS, finns för arbetsjukdomar. Detta har dock inte kommit lika långt i utvecklingen som ESAW.

Från och med 1996 års data för arbetsolyckor från respektive land är ESAW i fas 2, som huvudsakligen innefattar antal olyckor och olycksfrekvens. 1996 års data är de senaste som finns. I fas 3 kommer även orsaker och omständigheter kring olyckorna att samlas in (ESAW 1999, s 11).

Vad respektive land kan rapportera till Eurostat begränsas av hur det nationella systemet för arbetsolyckor ser ut. ESAW-statistiken är en möjlig datakälla för oss. Därför redogörs nedan för vilka olyckor som omfattas.

9.2 Detta rapporteras enligt ESAW-metodik

De flesta av de grupper som omfattas av anmälningsplikten enligt tabell 7 ingår i den statistik som rapporteras till ESAW. Enda större undantaget är Frankrike, som inte rapporterar in den statistik landet har över skadade egenföretagare¹ (ESAW, 1999, s 15).

Vilka branscher som rapporteras in varierar mellan länderna, framförallt inom offentlig sektor och transport (se ESAW, 1999, s 16). I ESAW fas 2 kodas arbetsställets bransch med NACE två siffror. Yrke ISCO-88-kodas med två siffror (ESAW, 1999).

Vägtrafikolyckor under arbetstid ska rapporteras enligt ESAW. Detta görs dock inte av alla länder, se tabell nedan. Dessa vägtrafikolyckor står för en stor del av dödsolyckorna.

Tabell 1. Vägtrafikolyckor i ESAW 1996 data.

Land	S	N	DK	SF	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	ö
Vägtrafikolyckor under arbetstid inkluderas	J	N	J	J	J	J	J	J	J	N	J	J	J	J	N	J

Färdolycksfall, dvs olyckor under resa till och från arbetet, ingår endast i ett speciellt projekt inom ESAW, där för närvarande åtta länder deltar (ESAW, 1999, s 5, 15)

9.3 Dödsolycka till följd av arbetsolycka enligt ESAW

En olycka räknas som dödsolycka i ESAW-statistiken om olyckan förorsakat den skadades död inom ett år efter olyckan. De ska bokföras på det år olyckan inträffade. De

¹ Endast en del egenföretagare är försäkrade, så den nationella statistiken omfattar inte alla egenföretagare.

flesta länder lämnar dock endast information om de dödsolyckor som uppfyller deras egen definition, se Tabell 2 nedan och jämför Tabell 10. Detta räknas som dödsolyckor.(ESAW, 1999, s 15).

Tabell 2. Detta räknas som dödsolyckor enligt ESAW 1995 data.

Land	S	N	DK	SF	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	ö
Döden samma dag													J			
Inom 30 dagar						J										
Inom 1 år			J	J				J ²		J				J	J	J
Ingen tidsgräns	J				J		J		J		J	J				

9.4 Frånvarodagar i ESAW

ESAW räknar frånvaron p.g.a. olycka i antal förlorade kalenderdagar, dvs både arbetsdagar och lediga dagar räknas. Olyckor med mer än tre dagars frånvaro utöver olycksdagen ingår i statistiken. De länder som inte kan ange antal dagar ska ange frånvaron i klasser (A01-A06) (ESAW, 1999, s 10).

9.5 Bättre uppskattning av bortfallet i framtiden

ESAW och EODS utnyttjar alltså EU-ländernas och Norges register över arbetsskador. För att få en uppskattning av bortfallen i anmälningssystemen kan man göra en urvalsundersökning. År 2000 är det planerat att Labour Force Survey ska ha en tilläggsmodul med likalydande frågor i hela EU om arbetsorsakade besvär (ESAW, 1999). Genom att jämföra antalet som uppger att de lider av skador som orsakats av arbetet med antalet som anmält arbetsskada, kan man göra en uppskattning av hur stort bortfallet är i de olika EU-länderna. En sådan uppskattning kan man dock bara göra på ganska grov branschnivå eftersom antalet intervjuade är litet. Bortfallet på finare nivå måste uppskattas på annat sätt.

9.6 Datakvalitet och slutsatser

Data i ESAW finns idag endast på ganska grov branschnivå, med finast indelning inom Tillverkning (NACE 2 siffror).

I praktiken rapporterar länderna in efter sina egna principer till Eurostat. En del låter färdolyckor ingå (t ex Sverige), andra inte. Endast vissa grupper rapporteras in, t ex rapporterar Finland endast in olyckor som drabbar löntagare. Data har korrigerats för, av

² ??18månader

respektive land, uppskattad underrapportering i varje bransch. Icke-korrigerade data går ej att erhålla från Eurostat (Martou, vintern 99/00). Detta gör att vi inte kan använda oss av dessa data.

10. Nationella system

Vi måste alltså nyttja nationell statistik. För att få en känsla för hur statistiken kan skilja sig mellan länder, börjar vi med att beskriva situationen i Norden. I nästa kapitel kommer en sammanställning av Norden och EU-länderna. Några länder finns utförligt beskrivna i bilaga 2: Sverige, Danmark, Norge, Finland, Tyskland, Spanien, Italien och Storbritannien.

10.1 Norden

I Sverige, Norge, Danmark, Finland och på Island är arbetsskadeförsäkring obligatorisk och organiserad så, att det finns dels en tillsynsmyndighet, dels ett försäkringssystem. I Sverige, Danmark, Norge, Finland är det arbetsgivaren som har ansvaret för anmälan av arbetsolyckor.

I alla länderna omfattar arbetsskadeförsäkringen löntagare. I Sverige, Norge och på Island omfattas även egenföretagare, i Finland och Danmark omfattas de inte. Alla branscher och yrken omfattas utom på Island (där bl.a. fisket inte omfattas). Arbetsolyckor omfattas i alla länder, arbetssjukdom i alla länder utom Island.

Socialförsäkringsförmånerna utbetalas till den skadade, vid dödsfall kan efterlevandepension ges.

Sverige, Finland, Danmark och Norge (från 1998) kan redovisa olyckor uppdelade på branscher enligt EUs standard NACE.

Frånvarons längd kan inte anges i Norge, Danmark. I Sverige finns frånvarons längd registrerad. I Finland kan frånvaron i vart fall anges i intervall.

I Sverige, Norge, Danmark och Finland registreras orsaken till olyckan (enligt något olika system).

I Finland har både anställda och arbetsgivare ekonomisk fördel av att anmäla arbets-skada.

10.2 Nordiska jämförelser

Vi vill jämföra ländernas skadenivåer med varandra. Vi tar dödsolycksstatistik, som är okänslig för lagändringar och konjunkturvariationer.³ Detta gör statistik över dödsolyckor intressant som ”objektivt” mått på arbetsmiljön. Men, eftersom antalet dödsolyckor är litet i varje bransch, behövs flera års statistik för att minska slumpmässiga variationer.

En sammanställning av dödsolyckor för åren 1980-1989 finns i Nordiska rådet (1994, kap 4). Frekvensen *dödsolyckor* för perioden är för Sverige 2.9 per 100 000 sysselsatta och år, Danmark 3, Norge 3.9, Finland 4.2, Island mer än 8 pga sjöolyckorna⁴ (Nordiska rådet, 1994, s 2; Gudjonsdottir, vintern 99/00). Från 1980 till 1989 sjönk antalet dödsolyckor totalt i de nordiska länderna från 445 till 352. 1996 var antalet 289.

Antalet anmälda *arbetsjukdomar* varierar mer mellan länderna; från Norges 1.1 till Sveriges 8.1 per 1000 sysselsatta (1992). 1996 var frekvensen i Sverige 3.5 (Nordiska rådet, 1994, kap 3; ASS och SCB, 1998). 70% av anmälningarna av arbetsjukdomarna i Sverige belastningsskador mot 36% i Danmark, 39% i Finland och 15% i Norge (siffrorna avser genomsnittet 1990-1992). Det är inte troligt att arbetsförhållandena skiljer sig så mycket åt i länderna, utan att detta beror på att anmälningsbenägenheten är låg för vissa arbetsskador vilket i sin tur beror på arbetsskadelagstiftningen (Swedish National Board of Occupational Safety and Health, 1996). Efter ändringar i den danska lagstiftningen låg andelen där på ca 50% varje år 1993-1998 (Arbejdstilsynet, 1999) och i Sverige relativt konstant mellan 65 och 75% för åren 1993-1996, detta trots att antalet anmälda arbetsjukdomar under perioden sjönk med 80%. Slutsatsen är att lagändringar och varierande konjunktur i Sverige påverkade antalet anmälda arbetsjukdomar överlag, inte speciellt belastningsskadorna.

I Tabell 3 visas olika branscher med stort antal eller hög frekvens dödsolyckor. Man ser t ex att Råvaruutvinning har 5 gånger högre risk för dödsolyckor än järn-/metall-industri. Vilka delbranscher som ingår i Råvaruutvinning varierar mellan länderna; det kan vara gruvor i Sverige och Norge eller grustag i Danmark.

³ Graden av underrapportering varierar mellan länderna p.g.a. olika rapporteringsförfaranden. Se ”Speciella åtgärder vid dödsolyckor” under respektive landsbeskrivning i bilaga 2.

⁴ Antalet för Island är högt räknat. Det inkluderar eventuellt även icke arbetsrelaterade dödsfall.

Tabell 3. Dödsolyckor i några branscher i Norden förutom Island, 1980-1989 (Nordiska rådet, 1994).

Bransch	Frekvens på 100 000 anställda	Antal dödsolyckor
Skogsbruk	22	180
Råvaruutvinning	20	71
Jordbruk	11	598
Bygg/anläggning	9	652
Transport mv	8	488
Järn/metall	4	377

Noterbart är att det är mansdominerade branscher – kvinnorna stod för endast mellan 1.3% och 9% av dödsolyckorna i respektive land⁵ under perioden (Nordiska rådet, 1994, s 3).

Sammanfattningsvis har vi sett att redan på grov branschnivå är skillnaderna i dödsolyckor mellan branscher stora, mycket större än mellan de nordiska länderna. Arbetsmiljö-LCA som jämför alternativ med olika livscyklar enligt en branschmetod kan alltså ge beslutsunderlag för dödsolyckor redan på grov branschnivå. Dödsolyckorna är intressanta, eftersom de har liten underrapportering.

10.3 Tyskland och Österrike

I Tyskland och Österrike kom tidigt lagar om arbetsskador (1884 respektive 1887). Självförvaltande försäkringsbolag som styrs av arbetsmarknadens parter täcker in hela arbetslivet. Dessa är inga myndigheter, men konkurrerar inte med varandra som vanliga företag, eftersom de verkar i varsin sektor av näringslivet.

Försäkringar och statistik täcker många grupper: alla anställda, elever och studenter. I Österrike är försäkring obligatorisk för alla egenföretagare, i Tyskland bestämmer försäkringsbolaget om dess företagare ska försäkras.

Incitamenten för att anmäla även relativt lindriga skador är stora.

I Tyskland och Österrike finns relativt detaljerad statistik publicerad.

---

⁵ I Sverige, Norge, Danmark och Finland. Uppgift om kön saknas för Island.

10.4 Belgien

I Belgien slipper man betala sjukvårdskostnaderna om man kan påvisa arbetskada. Dessutom blir sjukpenningen högre från första dagen. Det finns alltså anledning att anmäla även lindriga skador.

10.5 Storbritannien

I Storbritannien omfattas anställda, egenföretagare och allmänheten av statistiken över arbetsrelaterade skador. Skador bland allmänheten är då någon som inte är i arbete blir skadad av någon arbetsprocess, t ex överkörd av ett tåg. Detta har stor betydelse för statistiken, i synnerhet för antalet dödsfall.

Vägfolyckor under arbetstid ingår inte i den brittiska statistiken.

Det finns ekonomiska skäl att anmäla endast allvarligare skador.

10.6 Grekland och Nederländerna

Av EU-länderna är det Grekland och Nederländerna som inte har någon speciell arbetsskadeförsäkring. Den skadade har alltså inga fördelar, varken bättre sjukpenning eller bättre sjukvård, av att anmäla en arbetsskada.

I Nederländerna är arbetsskadestatistiken numera ytterst knapphändig. Eftersom arbetsgivaren sedan 1996 är skyldig att betala första årets sjukpenning själv, är även statistiken för ”vanlig” sjukfrånvaro bristfällig.

11. Översikt av Norden och EU-länderna

Här sammanfattas anmälningsplikt, förmåner och vilken statistik som finns för respektive land. I tabellerna finns, förutom uppgifter från respektive landsbeskrivning, data från Methodology... (1992), ILO (1998), Nossent (1996, kap 4), Karjalainen och Virtanen (1999, s 23-24) samt ESAW (1999). Se fotnot⁶ för förkortningarna för länder. Förkortningarna finns även i bilaga 10.

---

⁶ S	Sverige	N	Norge	DK	Danmark	SF	Finland
IS	Island	B	Belgien	D	Tyskland	GR	Grekland
E	Spanien	F	Frankrike	IR	Irland	IT	Italien
L	Luxemburg	NL	Nederländerna	P	Portugal	UK	Storbrit.
Ö	Österrike						

I Tabell 4 ser man att anmälningsplikten för arbetsskador gäller för arbetare och tjänstemän i alla länder utom Irland och Italien. Lantbrukare och egenföretagare är två grupper som ofta inte omfattas.

Teckenförklaring
J = Ja
N = Nej
D = Delvis, ibland
F = Försäkringssystem
T = Tillsynsmyndighet
A = finns i annan statistik än arbetsskadestatistik
S = Speciella regler
- = finns ej/irrelevant
.. = uppgift saknas

Tabell 4. Dessa personer omfattas av anmälningsplikten. I länderna nedan hamnar alla anmälningar i registren.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	Ö
Lantbrukare	J	J	J	J	J	J	J	D	J	J?	N	J	J	D	D	J	J
Offentliganställda	J	J	J	J	J	D	D?	N	D	N	N	D	J	N	N/D?	J	J
Tjänstemän	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	D	D	J	J	J	J	J
Kroppsarbetare	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	D	D	J	J	J	J	J
Egenföretagare	J	J	D	D ⁷	J	N	D	D	D	D	D	D	J	N	N	J	J
Deltidsanställda	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	D	J	J	J	J	J	J
Tillfälligt anställda	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	D	J	J	J	D	J	J
Lärlingar	J	J	J	J	..	J	J	J	J	J	D	J	J	D	J	J	..
Elever	D	D	D	N	..	D	J	..	..	..	..	..	J	..	..	..	J
Studenter	D	..	D	N	..	D	J	..	..	..	..	..	J	..	..	..	J
Värnpliktiga	J	..	J ⁸	N	- ⁹	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Allmänheten	N	..	D	N	..	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	D	..
Uppskattad täckningsgrad enligt ILO %	97	98	98	85	..	57	..	50	81	66	100	..	..	61	..	96	100

Eftersom företagare inte omfattas av arbetsskadestatistiken i många länder, enligt Tabell 4, är det intressant att veta andelen företagare i olika branscher och länder. Vet vi andelen företagare, kan vi bättre uppskatta bortfallet i arbetsskadestatistiken.

I OECD (1999) anges antal sysselsatta och antal anställda uppdelat på bransch. Med dessa uppgifter kan man alltså beräkna andelen anställda respektive företagare. De flesta

⁷ Frivilligt

⁸ Speciella regler.

⁹ Island har inte värnplikt.

länders undersökningar omfattar dock inte små företag, vilket gör att andelen företagare underskattas väsentligt. Se bilaga 11 för mer information.

Vilken frånvarolängd som krävs för att skadan ska vara anmälningspliktig varierar mellan länderna, se Tabell 5 och Tabell 6.

Tabell 5. Dessa olyckor är anmälningspliktiga.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	ö
Alla olyckor		J				J			J	J					D	D	J?
Olyckor som orsakar uppehåll i arbetet										J							
Olyckor som orsakar kroppsskada													J?				
Mer än en dags frånvaro	J		JT		J			J	J						J		
Minst tre dagars frånvaro				J							J						
Mer än tre dagars frånvaro							J					J				J	
Vissa, definierade, skador			JF								J			J?		J	
Olyckor som orsakar handikapp								J									
Dödsolyckor	J	J	J	J		J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J

Tabell 6. Dessa dagar räknas som frånvaro.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	ö
Lördag	J	..	J	J	..	J	J	J	J	J	N	J	J	D	J	J	
Söndag	J	..	J	J	..	J	J	J	J	J	N	J	J	D	J	J	
Olycksdagen	N	J?	N	N	..	N	N	N	N	N	N	N	N	J	N	N	

Tabell 7 visar vilka länder som räknar färdolycksfall (olyckor på väg till och från arbetet) som arbetsskada. Notera att Storbritannien och Irland inte heller inkluderar trafikolyckor under arbetstid.

Tabell 7. Vägtrafikolyckor.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	ö
Färdolycksfall inkluderas	J	..	N	J	..	J	J	J	J	J	N	N ¹⁰	J	N	D	N	J
Vägtrafikolyckor under arbetstid inkluderas	J	J	J	J	..	J	J	J	J	J	N	J	J	J	J	N	J

¹⁰ Färdolycksfall ingår i princip inte i försäkringen, men många godkänns ändå och hamnar i statistiken (ILO, 1998).

Vilka förmåner som ges vid olycka visas i tabell 12. I Finland ges högre sjukpenning vid arbetsskada, i Tyskland finns möjlighet till bättre vård. Se bilaga 2 under respektive land.

Tabell 8. Förmåner utöver sjukförmåner vid arbetsskada.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	ö
Bättre/billigare sjukvård	N	N	N	N	..	J	N	N	N	J	D	..	J	N	..	N	N
Bättre sjukpenning/ -pension	N ?	N	N	J	J	J	J	N	D	J	..	D	N	N	J	J	N
Livränta vid men	J	?	J	..	D ₁₁	..	..	N	N	..	..	..	..	N	..	..	..
Högre begravnings- ersättning/ engångsbelopp vid dödsfall än vid naturlig död	J ¹²	N	J	J	J	J	J	N	J	..	..	J	J?	N	..	N	J?

Tabell 9. Hit görs arbetsskadeanmälan.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	ö
Försäkring	J	D	J	J		J	J	J	J	J		J	J	J	J		
Yrkes- inspektion		J	J				J	J	J		J	N	J	J		J	

I tabellerna nedan finns uppgifter om tillgänglig statistik.

Tabell 10. Detta räknas som dödsolyckor.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	Ö
Döden samma dag															J		
Inom 30 dagar														J			
Inom 1 år				J												J	
Ingen tidsgräns	J ¹⁴	J ¹⁴	J ¹⁵			J	J	J			J	J	J				J ¹⁴
Varierar									J	J							

¹¹ I praktiken endast för hörselskada.

¹² <http://www.fk.se> (00-02-07).

¹³

¹⁴ Enligt ILO (1998).

¹⁵ ILO uppger 1 år.

Tabell 11. Uppgifter om den skadade i nationell statistik.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	Ö
Dödsolyckor anges	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J
Yrke anges	J		J	J ¹⁴	N	J ¹⁴	J	J ¹⁴	J ¹⁴	J	..	J	..	..	N	J	J ¹⁴
Bransch anges	J		J	J ¹⁴	J	J ¹⁴	J	J ¹⁴	J ¹⁴	J	..	J	J		J	J	
Orsak anges	J	..	..	J	..	J	J	..	J	..	J	J	J	..	N	J	J
Kön anges	J		J	J		J ¹⁴	J	J ¹⁴	J ¹⁴	J	..	J	..	..	J	J	J ¹⁴
Färdolycksfall inkluderar	J	N	N	..	..	J	J	J	J	J	N	N ¹⁰	J	N	J	N	J
Färdolycksfall anges	J	-	-	..	..	J	J	J	J	D	-	..	J	-	J	-	J
Frånvarons längd	J ¹⁶	D	D ¹⁷	J ¹⁸	..	J ¹⁹	J ²⁰	J	J ²¹	J ²²	..	J ¹⁴	..	..	J ¹⁴	N	N

¹⁶ Mäts i arbetsdagar de två första veckorna, sedan i kalenderdagar (ILO, 1998).

¹⁷ I en del fall finns uppgift om förväntad frånvaro i intervall.

¹⁸ Kalenderdagar.

¹⁹ Förväntad frånvaro i kalenderdagar (ILO, 1998).

²⁰ Antal kalenderdagar förutom olycksdagen (ILO, 1998).

²¹ Kalenderdagar ej arbetade pga olyckor under året (ILO, 1998).

²² Kalenderdagar (ILO, 1998).

Tabell 12. Nationella sammanställningar av arbetsolyckor.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	Ö
Nationellt institut finns	J	J	J	J		J	J	J	J	J	J	J	J	J	N	J	J
<u>Statistiken baseras på (ILO)</u>	J	J				J	J?	J		J		J	J				J
Försäkring			J-	J	J		J?		J		J			J	J	J	
Tillsynsmyndighet																	
<u>Statistiken visar</u>																	
Anmälda olyckor	J	J	J		J				J		J		J	J	J	J	J
Godkända olyckor				J		J	J	J		J		J					
Antal dödsolyckor	J	J	J		J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J
Olyckor uppdelade efter orsak	J	..	N?	J	..	J ¹⁴	J	N	J	N	J	N	J	N ²³	N	J	J
Olyckor uppdelade efter bransch	J	J	J	J		J ¹⁴	..	J ¹⁴	J ¹⁴	J	J ¹⁴	..	J	N ²³	J	J	J
Olyckor uppdelade efter kön	J		J	J		J ¹⁴	..	N ¹⁴	J ¹⁴	J ¹⁴	..	..	..	N ²³	J	..	J
Färdolycksfall	J	N	N	N	..	J	J	J	J	J	N	N	J		J	A	
Färdolycksfall kan redovisas separat	J	A	-		..	J	J	J	J	D	-	-	J		J	A	
Frånvarons längd	J	D	..	J ²⁴	..	..	..	..	J ²⁵ 26	J ²⁶	..	..	..	..	J ²⁶	..	N

²³ Anges endast för dödsolyckor (ILO, 1998).

²⁴ I vart fall indelning i intervall, se Työtaturmat 1996.

²⁵ Frånvarotiden uppskattas för ca 14% av olyckorna (ILO, 1998).

²⁶ Uppgifter är publicerade om frånvarons längd enligt ILO (1998). Vi har dock inte hittat sådana uppgifter på annat än mycket grov branschnivå.

Tabell 13. Nationella sammanställningar av arbetssjukdomar.

Land	S	N	DK	SF	IS	B	D	GR	E	F	IR	IT	L	NL	P	UK	Ö
Land	J	..	J	J	J	J	J	N	J	N	N	J	N	N	N	N	J
Antal fall	J	..	J	J	J	J	J	N	J	N	N	J	N	N	N	J	J
-uppdelat på diagnos																	
-uppdelat på kön			J														
-uppdelat på ålder			J														
-uppdelat på yrke			D		N												
-uppdelat på bransch			J		N												
Frånvaro	J	D	J ²⁷	J												J	J
-uppdelat på diagnos																	
-uppdelat på kön	J																
-uppdelat på ålder	J																
-uppdelat på yrke	J			J													
-uppdelat på bransch	J			J													
Dödsfall	J	..	N?	J	..	J				J		J		J		J	J

Not: Endast data som hittats i nationella/stora databaser har beaktats i Tabell 11 - Tabell 13. Detta betyder dock inte att dessa är tillräckligt bra för vårt ändamål.

²⁷ Frånvarons längd i intervall.

1 Sverige

1885 sammanställdes arbetsskadestatistik för första gången och första lagen om arbetsskador kom 1901 (Andersson, 1997; European Commission, 1998).

1.1 Terminologi

Här introduceras några begrepp i svensk socialförsäkring för att kunna användas när utländska system beskrivs. Vi begränsar oss till de försäkringar som gäller sysselsatta, dvs arbetande, studerande etc. Arbetslösa finns således inte med.

1.2 Lagar och försäkringar

Här berättar vi om lagar, avtal och försäkringar som berör arbetsskador.

1.2.1 Vilka omfattas?

Alla förvärvsarbetande, dvs anställda och företagare, och en del andra grupper omfattas av försäkringarna som regleras av lagarna nedan.

1.2.1.1 *Lagen om arbetsskadeförsäkring (LAF)*

Försäkrade enligt Lagen om arbetsskadeförsäkring (LAF) är förvärvsarbetande, dvs arbetstagare och egenföretagare med eller utan anställda. Arbetstagare i LAFs mening är anställda, studerande i årskurs 7 eller högre när de utför arbete som liknar arbete som vanligtvis utförs som förvärvsarbete, lärlingar samt personer i arbetsmarknadsåtgärder med lön (Beskrivning av statistiken Arbetsskador 1997 AM0602, SFS 1976:380)

1.2.1.2 *Lagen om statligt personskadeskydd (LSP)*

Försäkrade enligt Lagen om statligt personskadeskydd (LSP) är värnpliktiga, medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer, intagna på anstalter och några andra, små grupper. Skyddet omfattar även fritiden (SFS 1977:284).

1.2.2 Vilka försäkringar finns?

Här anges de försäkringar som finns. Vi begränsar oss till de allmänna. **1.2.2.1**
Arbetsskadeförsäkring

Arbetskadeförsäkringen betalar ut dagpenning vid arbetskada. Beloppet är lika stort som sjukpenningen. Om skadan blir bestående täcks inkomstbortfallet av s k livränta (Försäkringskassan, 00-01-10).

Vid arbetsrelaterade dödsfall utbetalas begravningsbidrag på 30% av basbeloppet dvs 10980 kr (för år 2000) (European Commission, 1998, Table IX; <http://www.kreditman.se/siffror/bb.html> (00-01-31)).

Efterlevande kan få olika slags livränta (Försäkringskassan, 00-01-10).

1.2.2.2 Förtidspension/sjukbidrag

Förtidspension kan beviljas person i åldern 16 tom 64 år som på grund av sjukdom eller annan nedsättning av prestationsförmågan fått sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt. Om arbetsförmågan endast bedöms bli bestående under avsevärd tid beviljas i stället ett tidsbegränsat sjukbidrag. Förmånerna betalas ut som $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ eller hel ersättning. De i åldrarna närmast 65 utgör den största gruppen, men variationen över tiden är stor (Förtidspensioner. Utbetalade i december 1998).

I landet skiljer det en faktor två mellan det län som högst andel förtidspensioner/-sjukbidrag i åldern 60–64 och det som har lägst (Förtidspensioner. Utbetalade i december 1998).

1.2.2.3 Sjukpenning

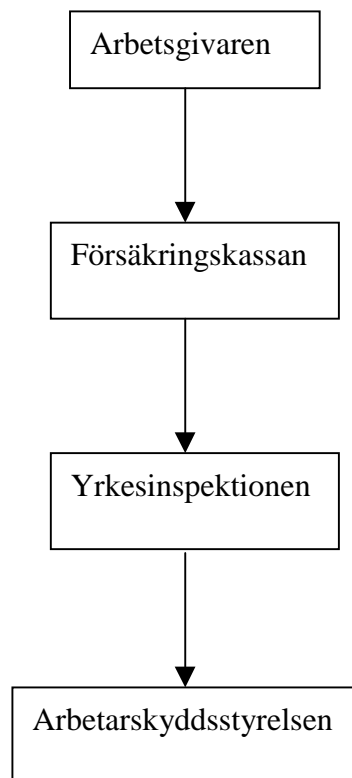
Sjukpenningen är 80% av inkomsten (med golv och tak) efter en karensdag. Arbetsgivaren betalar kostnaden de första 14 sjukdagarna (Försäkringskassan, 00-01-10).

1.3 Så går en arbetsskadeanmälan till

Den anställde meddelar arbetsskadan till arbetsgivaren, som ansvarar för att alla arbetsskador anmäls till försäkringskassan (Statistik om arbetsskador, 1999-09-17). Anmälningens ordningen illustreras av figur 1.

Arbetsgivaren har anmälningens ansvar om den anställde är icke arbetsför i en dag eller mer utöver skadans tillkomst dag och vid alla tandskador (Nordiska rådet, 1994, kap 2).

Försäkringskassan tar en kopia av arbetsskadeanmälan och skickar denna till yrkesinspektionen. Där granskas och datorregisteras anmälningarna i Arbetarskyddsstyrelsens register ISA (Statistik om arbetsskador, 1999-09-17).

Figur 1. Anmälan av arbetsskador i Sverige.

1.4 Speciella regler vid dödsolyckor

Försäkringskassan rapporterar de som dör i sviterna av en arbetsolycka till Arbetarskyddsstyrelsen.

Dödsolyckor bokförs det år de skett.

1.5 Statistiska källor

Register över arbetssjukdomar har funnits i sin nuvarande form sedan 1979 (Swedish National Board of Occupational Safety and Health, 1996, s 5).

1.5.1 Historisk utveckling av statistiken

Officiell statistik över olycksfall i arbetet finns för varje år sedan 1906. Statistiken skulle ligga till grund för åtgärder för att minska antalet olycksfall, och vara underlag för avgifterna till yrkesskadeförsäkringen, som skulle motsvara riskerna i de olika yrkena. 1971 ersattes de riskbaserade premierna med en enhetlig premie. Den 1 juli

1977 ersattes lagen om yrkesskadeförsäkring av lagen om arbetsskadeförsäkring (Beskrivning av statistiken Arbetsskador 1997 AM0602).

1.5.2 Informationssystemet om arbetsskador (ISA)

Ansvarig myndighet för ISA är Arbetarskyddsstyrelsen, medan SCB producerar statistiken.

1.5.2.1 Detta finns i ISA

I ISA finns till försäkringskassan anmälda fall av arbetsskador enligt LAF och LSP. ISA skiljer inte på godkända och icke godkända arbetsskador (Beskrivning av statistiken Arbetsskador 1997 AM0602)

1.5.2.2 Klassifikation

Arbetsskadorna i ISA delas upp i

- arbetsolyckor, dvs akuta olyckor. Olyckor som lett till sjukskrivning eller sjuklön ingår, liksom olyckor som lett till tandskador eller akut hörselskada oberoende av sjukskrivningstid. Från och med 1992 ingår även skador orsakade av hot, rån etc oberoende av sjukskrivningstid.
- arbetssjukdomar oberoende av sjukskrivningstid.
- färdolycksfall (olyckor som inträffar under färd till eller från arbetet) och
- så kallade nollolyckor (arbetsolyckor utan sjukskrivningstid).

1.5.2.3 Information i ISA

Informationen i ISA kan indelas i följande grupper:

0. Tidpunkt då skadan inträffade.

1. Den skadade. Bland annat namn, kön, ålder, yrke. Yrkeskodningen för skador som inträffat 1990-1996 följer Nordisk yrkesklassificering (NYK83). Denna bygger i princip på International Standard Classifications of Occupations (ISCO). From 1997 används Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK) som är en utvidgning av den internationella standarden ISCO-88.

2. Arbetsgivare och arbetsställe. Företagsuppgifter. Uppgiften om arbetsställets näringsgren enligt SNI hämtas från SCBs centrala företags- och arbetsställeregister, CFAR.

3. Arbetsituation. T ex löneform och erfarenhet av arbetsuppgiften.

4. Skadans omfattning. T ex skadad kroppsdel. Skadans följd anges grovt i uppskattad sjukfrånvaro. Det slutliga antalet sjukdagar bestäms i efterhand genom rapporter från Försäkringskassan och via matchning mot Riksförsäkringsverkets sjukskrivnings- och sjuklöneregister. Dagar med $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ sjukfrånvaro har summerats till antal hela dagar. De dödsfall som redovisas avser dels personer som dött direkt i anslutning till olyckan, dels personer som dött vid en senare tidpunkt enligt uppgift som erhålls i efterhand av försäkringskassorna. Arbetarskyddsstyrelsen följer även tidningsklipp för att få reda på dödsolyckor²⁸.

5. I fallet arbetsolycka anges händelseförloppet. Händelseförloppet beskrivs i fritext och med koder. Koderna anger händelse och yttre faktor. Med händelse avses oftast vilket slag av olycka det rör sig om (hanteringsskada, fordonsolycka, fallolycka etc. Det finns 10 huvudgrupper och drygt 100 undergrupper.). Med yttre faktor avses faktor i arbetsmiljön som inverkat på arbetsskadans förlopp (maskin, verktyg, person, kemikalie etc. Det finns ca 1200 olika koder totalt.). Indelningen efter händelse och yttre faktor bygger på ILOs rekommendationer. I fallet arbetssjukdom anges misstänkt orsak. Orsaken kan vara kemiska ämnen, buller, psykiskt påfrestande förhållanden etc.

6. Åtgärder.

Totalt registreras drygt 80 variabler.

(Statistik om arbetsskador Så här fungerar ISA)

1.5.2.4 Statistiska mått i ISA

Statistiska mått är antal fall, sjukdagar mer eller mindre än en vecka, och relativa frekvenser. Arbetsskaderisken inom olika näringsgrenar eller för andra grupper av arbetstagare anges som antal fall per 1000 förvärvsarbetande.

Antal dödsfall

Allvarlighet: antal ersatta sjukdagar finns i ISA men finns dock inte publicerat i t ex ASS och SCB (1998).

(Statistik om arbetsskador Så här fungerar ISA)

---

²⁸ Elisabeth Broberg, Arbetarskyddsstyrelsen, vintern 99/00.

1.5.2.5 Bortfall i ISA

Bortfall allmänt kan indelas i sådana arbetsskador som aldrig anmäls, och sådana som försvinner i hanteringen. Bortfallet totalt för arbetsolyckor anges till mellan 5% och 50%. Det sistnämnda gällde i en undersökning som gjordes bland egenföretagare då systemet var nytt. Det ansågs troligt att de inte nåtts av informationen om systemet.

1.5.2.6 Historisk utveckling av ISA

Statistiken har publicerats med i huvudsak samma innehåll och metodik sedan 1979. Kodningssystemet genomgick en genomgripande förändring 1992, så jämförbarhet på detaljnivå är svår att uppnå. Klassificeringarna för näringsgren (1993), yrke (1990, 1997) och diagnos (1990, 1997) har ändrats, eftersom motsvarande internationella klassificeringar har ändrats (Statistik om arbetsskador Så här fungerar ISA).

1.5.3 Arbetskraftsundersökningarna (AKU)

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) är intervjuundersökningar som görs av SCB. AKU har alltför få personer per SNI-kod för att vara användbara för arbetsmiljö-LCA. Svenska AKU ingår numera i EUs Labour force survey.

1.5.4 Arbetsmarknadsförsäkringar (AMF)

Trygghetsförsäkringens informationssystem om arbetsskador (TSI) ger ersättning utöver den allmänna försäkringen vid arbetsskada. Försäkringarna omfattar företagare och anställda i de företag som tecknat kollektivavtal. Även företagare som för tillfället inte har någon anställd omfattas alltså.

1.6 Historisk utveckling de senaste tio åren

Reglerna för att få en arbetsskada godkänd skärptes betydligt 1993 till att skadan med "hög grad av sannolikhet" måste vara orsakad av arbetet. Innan dess rådde omvänd bevisbörda; en arbetsskada godkändes om inte övervägande skäl talade emot att skadan orsakats av arbetet. Arbetskadesjukpenningen avskaffades 1993, och därefter får den arbetsskadade den "vanliga", lägre, sjukpenningen. Om skadan medfört bestående men, kan den skadade dock få livränta (Statistik om arbetsskador Så här fungerar ISA). Övergångsregler under första hälften av 1993 gjorde att ovanligt många arbetsskador anmäldes då. Samma år blev förtidspensionering endast möjlig av rent medicinska skäl. Antalet anmälda arbetsskador och bifall sjönk.

1.6.1 Sjukersättning

Under nittioalet har sjukersättningen ändrats flera gånger, vilket påverkat sjukfrånvaron och sannolikt antalet arbetsskadeanmälningar.

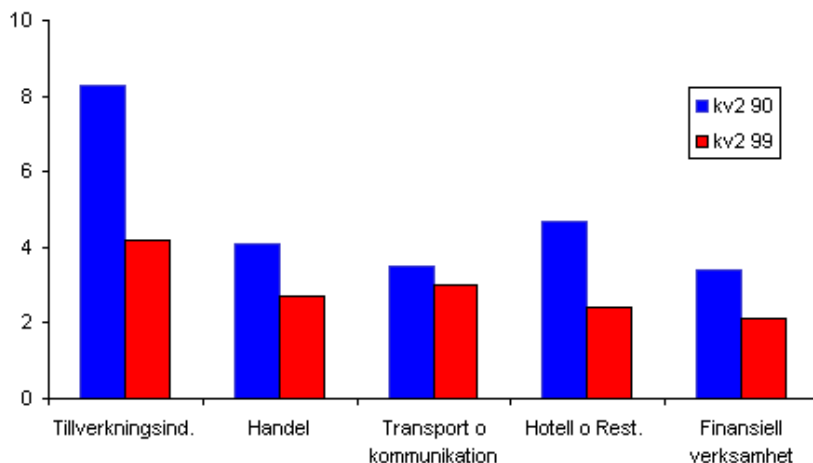
I mars 1991 sänktes ersättningsnivån på sjukersättningen under de tre första dagarna. Januari 1992 tog arbetsgivarna över sjukersättningen från försäkringskassan under sjukfallens fjorton första dagar. Före 1992 betalades sjuklön ut från försäkringskassan från första sjukdagen vilket innebar att alla arbetsskador anmäldes direkt.

I april 1993 infördes en karensdag i sjukförsäkringen och 1996 blev nivån 75% av inkomstbortfallet (tidigare hade nivån varierat) (Arbetslivsfakta 1/97).

Januari 1997 blev arbetsgivarperioden 28 dagar. April 1998 blev den återigen fjorton dagar.

Anmälningar av arbetsskador som leder till kortare sjukfrånvaro än 14/28 dagar rapporteras därför inte i samma utsträckning efter dessa tidpunkter.

Hur sjukfrånvaron ändrats mellan 1990 och 1999 ses i figur 2. Sjukfrånvaron har sjunkit i alla sektorerna, men ordningen mellan dem är ungefär samma 1999 som 1990.

Figur 2. Sjukfrånvaro efter bransch samma kvartal 1990 och 1999
(<http://www.scb.se/arbetsmarknad/syssels/KS/ksdia2.asp> (99-09-30)).

1.7 Arbetsmarknad idag

Viktiga industrier är järn och stål, verkstadsindustri, pappers- och massaindustri samt livsmedelsindustri och motorfordon. Huvudsakliga naturresurser är skog, vattenkraft och järnmalm (CIA, 1999).

Arbetslösheten är 6.3% plus cirka 5% i utbildningsåtgärder (1998) (CIA, 1999).

1.8 Sammanfattning och slutsatser Sverige

Alla förvärvsarbetande täcks av det statliga systemet.

Det finns inga incitament att anmäla lindrigare arbetsskador enligt den allmänna försäkringen.

Färdolycksfall ingår i statistiken, men statistiken kan redovisas utan färdolycksfall.

Antalet sjukdagar p.g.a. arbetsskada finns registrerade.

2. Danmark

2.1 Lagar och försäkringar

Första lagen om arbetsskador stiftades 1898 (European Commission, Table IX, 1998).

2.1.1 Vilka omfattas?

Dansk "Arbejds miljølov", som reglerar tillsynsmyndigheternas arbete, säger att en arbetsolycka är en olycka som drabbar personer, vilka utför arbete för en arbetsgivare. Olyckor som drabbar arbetsgivaren eller hans hushåll räknas som arbetsolyckor endast om olyckan skett vid bruk av tekniska hjälpmedel (Nordiska rådet, 1994, kap 2). Arbetssjukdomar är dock alltid anmälningspliktiga (Olsen, vintern 99/00).

"Lov om forsikring mod følger af arbejdsskade", däremot, räknar inte skador som drabbar arbetsgivaren och hans hushåll som arbetsolyckor (Nordiska rådet, 1994, kap 2). I motsats till Arbejds miljøloven omfattar denna lag även skador i militärt arbete, fiskeri, sjöfart till sjöss och luftfart i luften. Den omfattar även tandskador (Arbejdsministeriet, 1998).

Även barn som skadas under graviditeten omfattas (ISSA).

Lärlingar, fångar och studerande som använder tekniska hjälpmedel täcks av lagstiftningen (Nordiska rådet, 1994).

2.1.2 Vilka försäkringar finns?

Den danska arbetsskadeförsäkringen finansieras genom arbetsgivaravgifter. Sjukvården betalas med skattemedel. Sjukpenningen finansieras dels via skatter, dels via avgifter för arbetstagare och egenföretagare (European Commission, 1998, Table IX).

2.1.2.1 Arbetsskadeförsäkringen

"Lov om forsikring mod følger af arbejdsskade" ersätter Arbejdsskadeforsikringsloven för olyckor efter 1 januari 1993 och arbetssjukdomar rapporterade efter detta datum.

Denna lag indelar arbetsskador i

-olyckor

-kortvarig skadlig påverkan, av högst fem dagars varaktighet, som beror på arbetet

-plötsliga lyftskador i form av muskel-, nerv- eller leddskador, som uppstår i anslutning till lyftarbete i olämpliga arbetsställningar

-arbetssjukdomar

(Nordiska rådet, 1994).

Begreppet plötsliga lyftskador infördes 1 juni 1996 (Svarrer, 1996). Genom detta slipper man den (godtyckliga) gränsdragningen mellan arbetsolycka och arbetssjukdom i dessa fall.

Från 1 januari 1999 ligger arbetssjukdomar och plötsliga lyftskador utanför försäkrings-systemet. Ett separat system med branschberoende, försäkringsmässiga, arbetsgivaravgifter finansierar (Arbejdsskadestyrelsen, 1999:1).

Den obligatoriska Arbetsskadeförsäkringen ger ersättning vid invaliditet och död (Nordiska rådet, 1994, kap 3). Proteser, rullstolar o dyl betalas av arbetsskadeförsäkringen. Nedsatt arbetsförmåga (med minst 15%) ersätts med 80% av inkomstbortfallet (med vissa golv och tak). Ett skattefritt bidrag om DKK 98 000 betalas ut till make/maka eller sambo sedan minst två år vid dödsfall pga arbetet. Barn under 18 eller 21 år får efterlevandepension om 10% av den förolyckades inkomst. Färdolycksfall täcks inte av försäkringen. (European Commission, 1998, Table IX; www.ask.dk/REGLER/Lov/lovens_kap_5.htm (00-01-07)).

Sjukdomar som finns på en lista godkänns om den skadade kan visa att han varit exponerad i den omfattning som krävs. Andra sjukdomar godkänns om sjukdomen med övervägande sannolikhet orsakats av arbetet (Arbejdsskadestyrelsen, 1999:1).

2.1.2.2 Sjukförsäkring

Arbetsgivaren står för sjukpenningen de två första veckorna (privatanställda) eller hela sjuktiden (statligt anställda) (European Agency for Safety and Health at Work, 1998?).

Den allmänna sjukförsäkringen (sygesikring) betalar ut dagpenning och ersättning för vårdkostnader även vid arbetsolycka och betalar hela eller delar av kostnaden för medicin (Nordiska rådet, 1994, kap 3; Sygesikringsbeviset, 1997).

Varaktigt men ersätts efter hur mycket den psykiska eller fysiska förmågan är nedsatt. Graden av men har inget samband med hur stor nedsättningen av arbetsförmågan bedöms vara. Denna ersätts på grundval av inkomstminskningen pga arbetsskadan.²⁹

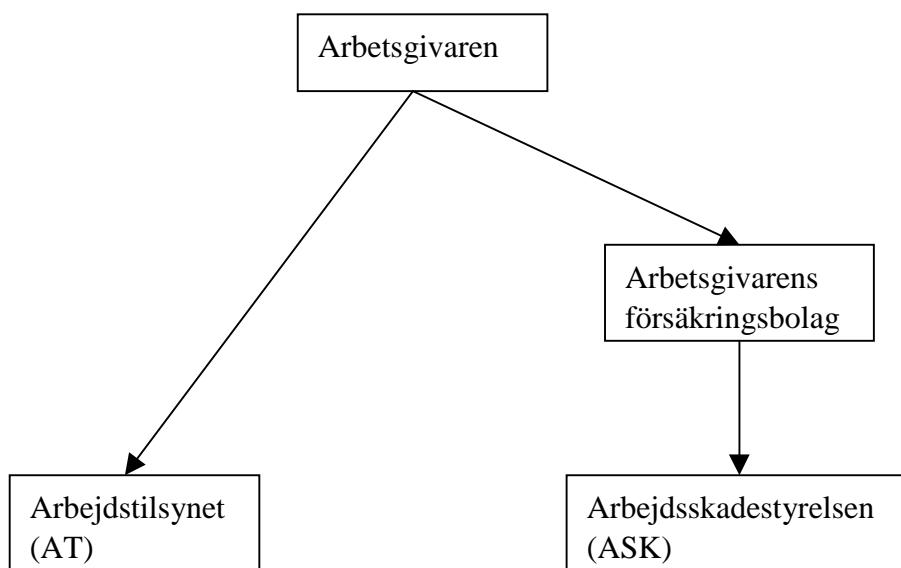
²⁹ www.ask.dk/SKADESIDER/ERSTAT/MEN.htm, www.ask.dk/SKADESIDER/ERSTAT/ETAB.htm (00-01-07)

2.1.2.3 Förtidspension och efterlön

Förtidspension kan endast beviljas av sociala eller hälsoskäl. Efterlön, som infördes 1979, ställer inga sådana krav; alla kan sluta arbeta vid 60 års ålder, istället för vid den ordinarie folkpensionsåldern 67 år. Efterlönen ger 82-90% av inkomsten upp till ett tak. Idag har ca 38% av alla i åldern 60–66 år efterlön. En mindre del av dessa har dragit sig tillbaka pga dålig hälsa (AKF).

2.2 Så går en arbetsskadeanmälan till

Arbetsgivaren har anmälningsskyldighet vid arbetsskada dels till Arbejdstilsynet, dels till försäkringssystemet (sedan 1993 på en genomslagsblankett; dvs Arbejdstilsynet och försäkringssystemet får samma information). Den vanligaste anmälningsskyldigheten i Danmark illustreras av figur 3 nedan. Alternativt kan arbetsgivaren anmäla direkt till Arbejdsskadestyrelsen, utan att tillfråga försäkringsbolaget först.

Figur 3. Anmälan av arbetsskador i Danmark. Statliga arbetsgivare har inget försäkringsbolag (Svarrer, 1996).

Arbetsgivaren har anmälningsskyldighet till Arbejdstilsynet (motsvarigheten till svenska yrkesinspektionen; Danmark är indelat i fjorton kretsar) om den anställda är icke arbetsför i en dag eller mer utöver skadans tillkomstdag. Det lokala Arbejdstilsynet knappar in informationen från anmälningsskyldighetsblanketten. En gång per år skickas den till Arbejdstilsynet centralt.

Anmälningsskyldighet till försäkringssystemet gäller om arbetsförmågan blivit nedsatt eller skadan gett bestående men, eller om den skadade inte har återupptagit sitt tidigare arbete inom fem veckor med den omfattning det hade innan frånvaron. Anmälningsskyldighet gäller även vid dödliga och livshotande skador. Det är Arbejdsskadestyrelsen som avgör om den anmälda arbetsskadan leder till ersättning, dvs om det råder ett medicinskt samband mellan påverkan i arbetet och skadan. Arbejdsskadestyrelsen driver ett eget register, skilt från Arbejdstilsynets.

Oftast är det arbetsgivaren som anmäler arbetsolyckor, men även den skadade, fackförening, läkare mfl kan anmäla. Arbetssjukdomar, däremot, anmäls oftast av läkare och tandläkare vilka har anmälningsskyldighet till AT och ASK om de misstänker arbetssjukdom. Både på AT och på ASK skiljer man på arbetsolycka och arbetssjukdom, men definitionerna skiljer sig åt. T ex betraktar Arbejdsskadestyrelsen skador som uppstått vid en plötslig överbelastning som arbetsolyckor, medan arbejdstilsynet betraktar dem som arbetssjukdomar om det rör sig om fysiskt belastande arbete under lång tid (Arbetsministeriet, 1998; EDBLEX: Arbejdstilsynet, 1995; Svarrer, 1996). Arbetsgivarens anmälningsskyldighet för arbetssjukdom avskaffades 1 januari 1999.³⁰

Ofta anmäls arbetsskador till endast endera Arbejdstilsynet eller Arbejdsskadestyrelsen. Flest anmäls till Arbejdstilsynet. Arbejdstilsynet och Arbejdsskadestyrelsen samarbetar numera för att minska bortfallet (Arbetsministeriet, 1998)

För värnpliktiga gäller speciella anmälningsskyldigheter (Nordiska rådet, 1994, kap 3).

2.3 Speciella regler vid dödsolyckor

Både polis och Arbejdstilsyn undersöker. Försäkringen kräver obduktion (Nordiska rådet, 1994, kap 3).

Sjukvårdsmyndigheterna skickar dödsattester till Arbejdstilsynet för de dödsfall där det framgår att döden varit i förbindelse med arbetet. Detta höjer rapporteringsgraden för framförallt enskilda näringsidkare (Nordiska rådet, 1994, kap 3).

Arbejdsskadestyrelsen får upplysningar om dödsfall från polis, efterlevande, läkare, försäkringsbolag. Vidare får man upplysning om alla personer som avlidit efter att ha anmält arbetsskada. Detta förklarar en stor del av ökningen av antalet redovisade dödsfall mellan 1992 och 1993 (från 110 till 133) (Arbejdsskadestyrelsen 1999:2, s 22; www.ask.dk (00-01-07)).

---

³⁰ www.ask.dk (00-01-07)

Alla olyckor bokförs olycksåret (Arbejdstilsynet, Arbejdsskadestyrelsen 8. april 1999).

2.4 Statistiska källor

Register över arbetssjukdomar har funnits i sin nuvarande form sedan 1983 (Swedish National Board of Occupational Safety and Health, 1996, s 5).

Danskarna hade en egen branschklassificering fram till 1995, ej jämförbar med övriga nordiska. Från och med 1995 använder man NACE (den danska versionen heter DB93) (Swedish National Board of Occupational Safety and Health, 1996; Arbejdstilsynet, 1996; Olsen, vintern 99/00). I arbejdstilsynets publikationer slås branscherna ihop till 49 branschgrupper, som inte alla följer NACE-följden (se t ex Arbejdstilsynet, 1999).

Det finns ingen statistik över antal färdolycksfall (Larsen, 99-11-18).

I Arbejdstilsynets register finns uppgift om förväntad frånvaro i intervaller om den skadade kryssat i en sådan ruta på anmälningsblanketten. Det finns ingen statistik om frånvarons verkliga längd (Olsen, vintern 99/00). Arbejdsskadestyrelsen ger ut sin egen statistik (t ex Arbejdsskadestyrelsen, 1999:1 & 2). En gemensam statistik är planerad att börja ges ut år 2000 (Arbejdstilsynet, Arbejdsskadestyrelsen 8. April 1999).

2.5 Arbetsmarknad

Viktiga industrier är livsmedel, maskintillverkning, textilier och kläder, kemikalier. Landet har en modern småindustri (CIA, 1999).

2.6 Sammanfattning och slutsatser Danmark

Löntagare m fl täcks av försäkringen, men ej egenföretagare.

Samarbetet med sjukvården och ersättningarna som betalas ut till efterlevande i samband med dödsfall borde borga för en mycket hög anmälningsgrad för dödsolyckor i arbetet.

Möjligheten till efterlön kan dölja en del arbetssjukdomar i åldern 60–66. Dessutom kanske en del äldre avstår från att anmäla t ex belastningsskador eftersom de alltid kan ta efterlön om besvären blir för svåra.

”Plötsliga lyftskador” är en skadekategori mellan olyckor och sjukdomar.

Färdolycksfall ingår inte i statistiken. Antal sjukdagar pga arbetsskada kan redovisas ungefärligt.

3. Norge

3.1 Lagar och försäkringar

3.1.1 Vilka omfattas?

Norsk "Lag om arbeidervern og arbeidsmiljø" innehåller ingen definition av arbetsolycka. Norsk praxis säger att en olycka är en arbetsolycka som drabbar anställda, under den tidsrymd de står till arbetsgivarens förfogande. Inte heller norsk "Folketrygdlov" har någon definition av arbetsolycka (Nordiska rådet, 1994, kap 2).

Försäkring och statistik omfattar anställda, egenföretagare, studerande vid användning av farliga maskiner, lärlingar och värnpliktiga.

Jord- och skogsbruk omfattas.

3.1.2 Vilka försäkringar finns?

Den allmänna sjukförsäkringen hos Trygdemyndighetene betalar ut dagpenning mm även vid arbetsskada (Nordiska rådet, 1994, kap 2).

Arbetsgivaren betalar de två första veckornas sjukpenning (Løwer, vintern 99/00).

Yrkesskadeförsäkringen är obligatorisk och privat och premien beror av risken i branschen (Løwer, vintern 99/00).

3.2 Så går en arbetsskadeanmälan till

I Norge hanteras arbetsskador av tre instanser: Arbeidstilsynet, Trygdemyndighetene och försäkringen.

Arbetsgivaren har anmälningsplikt till något av de 35 lokala Arbeidstilsynskontorene. Alla olyckor ska anmälas dit (Løwer, vintern 99/00). Arbetsgivaren har även anmälningsplikt till Trygdemyndighetene om den skadade är icke arbetsför i mer än tre dagar eller om medicinsk behandling krävts (Nordiska rådet, 1994, kap 2).

Den skadelidande ska själv anmäla sin skada, om han anser att han har rätt till ersättning från försäkringen, t ex för invaliditet (Nordiska rådet, 1994, kap 2).

Alla läkare har anmälningsskyldighet för sjukdomar de tror är orsakade av arbetet (<http://www.arbeidstilsynet.no/skje154b.html> (99-11-26)).

3.3 Speciella regler vid dödsolyckor

Inga speciella regler eller kontroller. Det lokala arbetstilsyn sänder anmälan till Direktoratet for Arbeidstilsynet. En viss underrapportering förmodas (Nordiska rådet, 1994, kap 2).

3.4 Statistiska källor

Register över arbetssjukdomar har funnits i sin nuvarande form sedan 1985 (Swedish National Board of Occupational Safety and Health, 1996, s 5).

En sammanställning på grov bransnivå över anmälda olyckor och dödsolyckor finns hos Statistisk Sentralbyrå. Tre myndigheter svarar för registreringen av arbetsskador, och rapporterar till Statistisk Sentralbyrå.³¹

Arbeidstilsynet registrerar endast olyckor som inträffat på ”norsk jord”, dvs inte på oljeplattformar, ombord på fartyg eller inom fiskebranschen (Løwer, hösten 1999).

Arbeidstilsynet kan inte redovisa vägtrafikolyckor under arbetstid separat. Frånvarons längd kan endast redovisas för 4 500 av de 35 000 olyckorna 1998 (Løwer, hösten 1999). Vägtrafikolyckor under arbetstid och färdolycksfall redovisas var för sig hos ”Statens vegvesen, Vegdirektoratet” i Oslo. Antalet olyckor och antalet dödade redovisas, dock ej uppdelat på t ex bransch (Statistik erhållen av Løwer, hösten 1999).

Oljedirektoratet registrerar olyckor inom olje- och gasutvinningen. På deras hemsida finns antalet olyckor och dödsolyckor angivet. Produktionen av olja och gas kan avläsas i diagram. Uppgifterna finns för varje år sedan 1989.³²

Sjøfartsdirektoratet har ingen hemsida. I deras ”Sjøsifertstatistikk 1998” finns dödsolyckor för handelsflottan och fisket för en följd av år (Erhållen av Løwer, hösten 1999).

Ny, NACE-kompatibel, branschindelning från 1998.³³ Sjukdomar redovisas dock fortfarande enligt ISIC rev 3 (Løwer, hösten 1999).

---

³¹ <http://www.ssb.no/aarbok/tab/t-102.html> (99-12-09)

³² <http://www.npd.no> och tryck på knappen för årsberättelse och vidare till statistik (99-12-21).

³³ <http://arbeidstilsynet.no/miinfo/statis.html> (99-11-26)

3.5 Arbetsmarknad

Viktiga industrier är olja och gas, livsmedelsindustri, skeppsbyggnad, pappers- och massaindustri och metaller. Staten äger stora delar av oljeindustrin (CIA, 1999).

3.6 Sammanfattning och slutsatser Norge

Alla förvärvsarbetande täcks av försäkringen. Det finns inga ekonomiska skäl att anmäla lindriga skador.

Oljedirektoratets data för produktion och arbetsolyckor gör att vi kan beräkna arbetsmiljöbelastningen för olja och gas.

Tyvär kan frånvarons längd inte redovisas.

Bortfallet av dödsolyckor torde vara stort, speciellt för egenföretagare.

4. Finland

4.1 Lagar och försäkringar

Första lagen kom 1895 (ISSA).

4.1.1 Vilka omfattas?

Arbetskadeförsäkringssystemet är obligatoriskt, dock inte för företagare och deras familjer (med undantag för jordbrukare) (European Agency for Safety and Health at Work, s 47; Karjalainen, 1998, s 52). Endast de som lönearbetar omfattas av försäkringen och ingår i statistiken. Således ingår inte t ex värnpliktiga (Paananen, hösten 1999).

Finsk ”Lag om olycksfallsförsäkring” definierar arbetsolycka som en olycka som orsakar en skada på kroppen

1. under arbetet
2. från förhållanden som orsakats av arbetet
  - a) på arbetsplatsen
  - b) på väg till eller från arbetet
  - c) under utförande av ärende åt arbetsgivaren
3. vid försök att rädda arbetsgivarens egendom eller, i förbindelse med arbetet, människoliv (Nordiska rådet, 1994, kap 2).

Lagen om arbetssjukdomar säger att en sjukdom ska anses orsakad av arbetet om exponeringen för en fysisk, kemisk eller biologisk faktor varit så stor att den kunnat orsaka sjukdomen. Ingen ersättning ges för sjukdomar orsakade av sociala eller organisatoriska faktorer (Karjalainen, 1998, s 52; Swedish National Board of Occupational Safety and Health, 1996).

4.1.2 Vilka försäkringar finns?

Arbetskadeförsäkringen betalar ut dagpenning vid arbetsskada. Systemet är komplicerat; i praktiken betalar dock arbetsgivaren 100% av lönen utan karenstid vid arbetsskada. Dessa pengar får arbetsgivaren sedan tillbaka från försäkringsbolaget (Nordiska rådet, 1994, kap 2; Saari, hösten 1999).

Arbetskadepension betalas ut vid minst 10% nedsättning av arbetsförmågan och 5% minskning av årsinkomsten.

Vid dödsfall orsakat av arbetet utbetalas begravningsbidrag på ECU 3240 (European Commission, 1998, Table IX).

Efterlevande får 70% av inkomsten i efterlevandepension vid dödsfall pga arbetet. Vanlig efterlevandepension är inkomstprövad (ISSA). Pensionen blir antagligen större i förstnämnda fallet.

Försäkringsbolagen står under statlig tillsyn. Företagens försäkringspremier bestäms av vilken bransch de verkar i, dock är de största företagens premier anpassade till företaget. Statliga arbetsgivares försäkring sköts direkt av staten (European Agency for Safety and Health at Work, s 47; Saari, hösten 1999; ILO, 1998).

4.1.2.1 Sjukförsäkring

Sjukvården är gratis eller mycket billig (European Commission, 1998, Table III).

Sjukpenningen har insjuknandedagen och ytterligare 9 dagars karens (söndagar exkluderade) och dess andel av lönen minskar med stigande inkomst; 70% för de först intjänade pengarna, därefter sänks andelen till 40% och 25% (med golv) (European Commission, 1998, Table IV; Social- och hälsovårdsministeriet, 99-12-23).

4.2 Så går en arbetsskadeanmälan till

Arbetsgivaren har anmälningsskyldighet till sitt försäkringsbolag om den skadade kan få ersättning från arbetsgivarens försäkring (som kan variera i omfattning) eller i vart fall om den skadade är icke arbetsför i minst tre dagar utöver skadedagen. Arbetsgivaren får pengar från försäkringsbolaget när han anmäler en arbetsolycka. Försäkringsbolaget skickar anmälan vidare till Arbetarskyddsstyrelsen.

Alla läkare är skyldiga att anmäla arbetssjukdomar till tillsynsmyndigheten (Arbetarskyddsdistriktet) (Nordiska rådet, 1994, kap 2; Karjalainen, 1998, s 49–52; Saari, hösten 1999).

4.3 Speciella regler vid dödsolyckor

Både polis och Arbetarskyddsdistrikt undersöker olyckor som gett svåra skador eller haft dödlig utgång. Arbetarskyddet jämför varje år sina listor över dödsfall med försäkringsbolagens listor.

Dödsolyckor bokförs det år informationen tas emot (Nordiska rådet, 1994).

4.4 Statistiska källor

Statistik sammanställdes första gången 1898 (ILO, 1998).

Statistik över arbetsolyckor finns på Statistikcentralen (Statistics Finland), som ger ut en årlig sammanställning (Työtapaturmat / Accidents at work) på finska med engelsk sammanfattning. Löntagare, egenföretagare och bönder visas separat (Työtapaturmat 1996, 1999). ”Serious accidents” (olyckor med minst en månads frånvaro från arbetet) visas uppdelade på yrke och industri (Työtapaturmat 1996, 1999; Paananen, hösten 1999).

Efter 1991 får Statistikcentralen datamaterialet färdigklassificerat från försäkringsbolagen. Innan samlade myndigheterna in statistiken och sammanställde den (Paananen, hösten 1999).

Statistik över arbetssjukdomar har funnits på Finnish institute of occupational health (FIOH) i sin nuvarande form sedan 1975. Uppgifterna från försäkringsbolagen och arbetarskyddsdistrikten samkörs så att varje sjukdom inte registreras två gånger. FIOH ger årligen ut en CD-ROM på finska (TurvaCD) med statistik (Swedish National Board of Occupational Safety and Health, 1996, s 5; Karjalainen, 1998, s 49–52).

Näringsgrensindelningen är kompatibel med NACE Rev 1 i de fyra första siffrorna sedan 1994 (Tilastokeskus, 1996; ILO, 1998).

4.5 Arbetsmarknad

Viktiga industrier är metallindustri, skeppsbyggnad, massa- och pappersindustri, kopperaffinering och telekommunikation (CIA, 1999).

12% arbetslöshet (CIA, 1999).

4.6 Sammanfattning och slutsatser Finland

Finlands arbetsskadeförsäkring är obligatorisk och sköts av försäkringsbolag.

Både företaget och den anställde har ekonomiska anledningar att anmäla en arbetsskada som lett till en kortare frånvaro, eftersom arbetsskadesjukpenningen betalas av försäkringen.

Stora företag får högre försäkringspremier vid dyra skador, så de har ekonomiska skäl att inte anmäla allvarigare skador. Å andra sidan upptäcks sådana fall då den skadade söker vård.

Att egenföretagare inte ingår är en nackdel, eftersom de kan utgöra en hög andel av arbetskraften i en viss bransch. Bönder, en grupp med högre olycksrisk än genomsnittet, ingår dock.

5. Tyskland

För att motverka socialdemokratins tillväxt i Tyskland genomförde Bismarck tidigt sociala reformer, t ex infördes sjukpenning redan 1883.

Första lagen om arbetsolyckor kom 1884, om arbetssjukdomar och färdolycksfall 1925. Senaste lagen kom 1997 (European Commission, 1998, Table IX; Schulz, 1999:1, kap 1).

5.1 Lagar och försäkringar

Försäkring för arbetsskador och -sjukdomar är obligatorisk. Varje försäkringsbolag, Berufsgenossenschaft, ansvarar för var sin del av näringslivet. 35 stycken Berufsgenossenschaften täcker industrin, 20 lantbruket och 39 offentliga sektorn. Berufsgenossenschaften är inga myndigheter, men är statligt sanktionerade. Bolagen styrs av arbetsmarknadens parter; fackförbund och arbetsgivare har lika många ledamöter i styrelserna (Fuchs, 1996; Schulz, 1999:1, kap 1).

Försäkringspremien ("Gefahrtarif") bestäms främst av vilken riskklass ("Gefahrklasse", given av Berufsgenossenschaft och bransch) företaget tillhör (genomsnitt under de senaste 5-6 åren styr klassningen), men även det enskilda företags arbetsskador under det senaste året. Syftet med premiesättningen är att gynna förebyggande arbete (Schulz, 1999:1, kap 4, 6; Schulz, 1999:2, kap 1.1).

Samorganisationen för industrins Berufsgenossenschaften heter HVBG (Hauptverband der gewerblichen Berufsgenossenschaften). HVBG arbetar även med forskning, information och implementering av EUs lagar i tysk rätt inom arbetsmiljöområdet. De finansierar läkare ("D-Arzt") och 11 speciella sjukhus för arbetsskadade (HVBG, Broschyr; HVBG, 1996).

5.1.1 Vilka omfattas?

Privatanställda och de flesta offentligtanställda omfattas (Methodology...,1992).

Egenföretagare omfattas om deras Berufsgenossenschaft har beslutat det, eller om de själva bestämmer så. Bönder och deras familjer omfattas dock alltid (Methodology...,1992).

Lärlingar, elever, studenter, barn i kindergarten mfl omfattas (European Commission, 1998, Table IX)

5.1.2 Vilka försäkringar finns?

5.1.2.1 Arbetsskadeförsäkring

Endast sjukdomar som finns på en fastställd lista godkänns som arbetssjukdomar. Arbetsskadeförsäkringen betalar sjukvården.

Arbetsskadesjukpenningen ersätter 2/3 av inkomstbortfallet (med golv och tak) och har ingen karens (European Commission, 1998, Table IX).

Arbetsskadepension ges vid nedsatt arbetsförmåga om minst 20% i mer än 26 veckor, och ersätts med 2/3 av inkomstbortfallet. Livränta kan betalas ut vid fysisk skada även om skadan inte lett till nedsatt arbetsförmåga (Schulz, 1999:1, kap 2).

Vid dödsfall betalas ett bidrag om 1/7 av årslönen och begravningsbidrag.

Efterlevandepension utbetalas i vissa fall (European Commission, 1998, Table IX).

5.1.2.2 Sjukförsäkring

Sjukvård är gratis (European Commission, 1998, Table III).

Arbetsgivaren betalar hela lönen de första sex veckorna, därefter ger sjukförsäkringen mellan 70% (vanligtvis) och 90% av lönen (European Commission, 1998, Table IX & IV).

5.2 Så går en arbetsskadeanmälan till

Alla arbetsolyckor som leder till mer än tre kalenderdagers frånvaro från arbetet måste anmälas (Methodology...,1992).

Kopior på anmälan om arbetsolycka sänds till företagets Berufsgenossenschaft och till yrkesinspektionen. De kontrollerar sinsemellan att båda fått alla rapporter. Om ingen arbetsskadeanmälan gjorts, får den skadades Berufsgenossenschaft reda på olyckan då behandlande läkare skickar räkningen till dem, eller då sjukförsäkringsbolaget kräver dem på ersättning för sina utlägg (Methodology...,1992; Schulz, 1999:1, kap 6).

5.3 Speciella regler vid dödsolyckor

Inga speciella regler är kända.

5.4 Statistiska källor

Statistik finns hos arbetsmarknadsdepartementet (Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung). Statistik för industrin finns hos "Hauptverband der gewerblichen Berufsgenossenschaften". Här finns arbetsolyckor, -sjukdomar och färdolycksfall. Från 1991 ingår de delstater som tidigare ingick i Östtyskland (HVBG, 1999?).

Färdolycksfall ingår i statistiken men kan visas separat.

5.5 Arbetsmarknad

I västra Tyskland är viktiga branscher järn och stål, kol, cement, kemikalier, maskiner och bilar. I östra Tyskland metalltillverkning, kemikalier, kol, skeppsbyggnad och maskinbyggnad. Stora investeringar har gjorts sedan enandet 1990 för att höja produktivitet och levnadsstandard i östra Tyskland. Arbetslösheten i Tyskland i genomsnitt är 10.6% (1998) (CIA, 1999).

5.6 Sammanfattning och slutsatser Tyskland

Tysklands arbetsskadeförsäkring bygger på försäkringsbolag som styrs av arbetsmarknadens parter. Premierna avspeglar risken i respektive bransch, vilket ger ekonomiska incitament att sänka kostnaderna för arbetsskadorna i branschen.

Anställda har ingen ekonomisk drivkraft att anmäla lindrigare arbetsskador. Däremot finns ekonomiska skäl att anmäla bestående skador, även om de inte satt ned arbetsförmågan, t ex hörselskador. Arbetsgivaren slipper betala 100% sjuklön om skadan anmäls som arbetsskada.

De stora skillnaderna i arbetsförhållanden mellan de västra och östra delstaterna gör att en genomsnittsbetraktelse är missvisande.

6. Spanien

Första lagen om arbetsolyckor kom 1900 och om arbetsjukdomar 1956 (European Commission, 1998, Table IX).

6.1 Lagar och försäkringar

I Spanien finns ett generellt socialförsäkringssystem och speciella system för vissa grupper: arbetare inom jordbruket, på sjön, egenföretagare, hembiträden, sysselsatta inom kolbrytning, studenter och offentliganställda tjänstemän.³⁴ Obligatoriskt försäkringssystem finansierar arbetsskadeförsäkring och sjukhus med avgifter (European Commission, 1998, Table II).

6.1.1 Vilka omfattas?

Privatanställda och de flesta offentliganställda omfattas.

Egenföretagare inom jordbruk och sjöfart omfattas inte (Methodology...,1992).

6.1.2 Vilka försäkringar finns?

6.1.2.1 *Arbetsskador*

Oftast tecknar arbetsgivaren försäkring genom en av omkring 100 arbetsgivareföreningar för gemensam förvaltning av skadeansvar, ibland löses försäkringen av socialförsäkringssystem. Stora bolag kan själva vara försäkringsgivare (men de måste rapportera in olyckor) (European Agency for Safety and Health at Work, s 47; Methodology...,1992).

Försäkringen ger 75% av lönen med början dagen efter skadedagen.

Permanent nedsättning av arbetsförmågan: helt förlorad arbetsförmåga ger 100% av lönen. Nedsättning av arbetsförmågan i den skadades yrke ger 55% av lönen (European Commission, 1998, Table IX).

---

³⁴ <http://www.mtas.es/guia/guia99-I/texto/XII/25-1.htm> (00-01-25)

Engångsbelopp utbetalas till änka/änkling och barn samt behovsprövat till föräldrar.³⁵ Färdolycksfall omfattas (European Commission, 1998, Table IX).

Endast sjukdomar som finns på en fastställd lista godkänns som arbetssjukdomar (European Commission, 1998, Table IX).

6.1.2.2 Sjukförsäkring

Sjukvård är gratis.

Sjukpenningen ger 60-75% av lönen efter tre dagars karens. Inträdeskrav: man måste ha betalat avgift 180 respektive 1800 dagar för att få sjukpenning respektive sjukpension.³⁶ Begravningsbidrag (European Commission, 1998, Table IV).

6.2 Så går en arbetsskadeanmälan till

Alla olyckor som leder till mer än en dags frånvaro måste rapporteras av arbetsgivaren (Methodology...,1992).

Kopior på arbetsolycksanmälan går till försäkringsbolaget, yrkesinspektionen och statistikenheten på Ministeriet för arbete och socialförsäkringar (Methodology...,1992).

6.3 Speciella regler vid dödsolyckor

Arbetsgivaren ska omedelbart anmäla dödsolycka till yrkesinspektionen, som utreder på olycksplatsen (Santa Cruz, vintern 99/00).

6.4 Statistiska källor

Register över arbetsskador har funnits sedan 1956 (Merino Ballesteros, vintern 99/00).

Ministeriet för arbete och socialförsäkringar (Ministerio de Trabajo y Seguridad Social) sammanställer statistiken över arbetsolyckor sedan 1974 (Methodology...,1992; Merino Ballesteros, vintern 99/00).

---

³⁵ <http://www.mtas.es/guia/guia99-I/texto/XII/27-9.htm> (00-01-25)

³⁶ <http://www.mtas.es/guia/guia99-I/texto/XII/27-3.htm>,
<http://www.mtas.es/guia/guia99-I/texto/XII/27-5.htm> (00-01-25)

I statistiken ingår inte egenföretagare i andra branscher än jordbruket. Ej heller hembiträden och de flesta offentliganställda. Totalt omfattas ungefär 20% av de sysselsatta inte av statistiken (Merino Ballesteros, vintern 99/00).

Det finns ingen bestämd tidsgräns före vilken dödsfall, orsakat av arbetsolycka, räknas som dödsfall i arbetet. Ett år är maximum (Santa Cruz, vintern 99/00).

Färdolycksfall ingår men kan redovisas separat (Methodology...,1992).

6.5 Arbetsmarknad

Viktiga industrier är kläder och skor, livsmedel, metaller, kemikalier och skeppsbyggnad. Arbetslösheten är högst i EU, 20% (1998) (CIA, 1999).

6.6 Sammanfattning och slutsatser Spanien

Egenföretagare är en av de grupper som inte omfattas av statistiken.

Arbetskadeförsäkringen ger incitament att anmäla även lindrigare arbetsskador, speciellt för nyanställda, vilka ännu inte kvalificerat sig för ersättning från sjukförsäkringen.

7. Italien

Första lagen om arbetsskador kom 1897 (European Commission, 1998, Table IX).

7.1 Lagar och försäkringar

Försäkring mot arbetsolyckor och arbetssjukdomar är obligatorisk (European Agency for Safety and Health at Work, s 47).

7.1.1 Vilka omfattas?

Arbetsolyckor som drabbar kroppsarbetare omfattas av obligatoriska försäkringar vid vissa arbetsmoment. Tjänstemän omfattas om de är chefer över arbetare eller om de regelbundet använder elektrisk utrustning (t ex skrivmaskiner) (Methodology...,1992).

Egenföretagare i industri och jordbruk, familjemedlemmar och kooperativ omfattas om de utför manuellt arbete i vissa verksamheter (Methodology...,1992).

7.1.2 Vilka försäkringar finns?

7.1.2.1 Arbetsskadeförsäkringen

Vid arbetsskada är karenstiden mellan noll och tre dagar beroende på arbetsgivare, och försäkringen täcker 60-75% av inkomstbortfallet.

Sjukdomar som finns på en lista, ibland fler, godkänns som arbetsskador (European Commission, 1998, Table IX).

Vid dödsfall utbetalas ett engångsbelopp på 1318 ECU. Mellan 20 och 50% av den för-olyckades inkomst betalas ut i pension till efterlevande make/maka/barn upp till 18–26 års ålder (European Commission, 1998, Table IX).

Färdolycksfall ingår inte, men ersättning har trots det betalats ut i många fall (Methodology...,1992).

7.1.2.2 Sjukförsäkring

Den vårdsökande betalar högst ECU 36 per besök (European Commission, 1998, Table III).

Sjukpenning betalas med högst tre dagars karens. Beloppet beror av lön och familjeförhållanden, kring 50-70% av lönen.

Begravningsbidrag ECU 10 (European Commission, 1998, Table IV).

7.2 Så går en arbetsskadeanmälan till

Arbetsgivaren måste anmäla arbetsolyckor som säkert leder till mer än tre dagars sjukdom till försäkringsbolaget, ofta INAIL (Istituto Nazionale per l'Assicurazione contro gli Infortuni sul Lavoro), som skickar en kopia till yrkesinspektionen. Statliga verk har egna försäkringsbolag (Methodology...,1992).

7.3 Speciella regler vid dödsolyckor

Inga speciella regler är kända.

7.4 Statistiska källor

Statistik över anmälda arbetsskador förs av INAIL (Methodology...,1992; ILO, 1998).

Färdolycksfall ingår inte, men ersättning har trots det betalats ut i många fall (Methodology...,1992).

Italiens branschklassificering är inte NACE-kompatibel (Methodology...,1992).

7.5 Arbetsmarknad

Viktiga branscher är turism, maskiner, järn och stål samt kemikalier och livsmedel. Södra Italien är fattigare än det mer industrialiserade norra, och har mer jordbruk och stora statliga företag. Arbetslösheten är i snitt 12.5%, i södra Italien mer än 20% (CIA, 1999).

7.6 Sammanfattning och slutsatser Italien

Det är svårt att uppskatta hur stor del av arbetsskadorna som täcks av försäkringen på grund av de komplicerade villkoren.

Eftersom sjukpenningen beror av arbetsgivare och familjeförhållanden är det svårt att säga hur många som har ekonomisk fördel av att anmäla arbetsskada. Dock finns det ekonomiska skäl för efterlevande att anmäla dödsfall i arbetet.

8. Storbritannien

Första lagen om arbetsolyckor kom 1897 (European Commission, 1998, Table IX).

8.1 Lagar och försäkringar

8.1.1 Vilka omfattas?

Alla anställda och egenföretagare omfattas.

8.1.2 Vilka försäkringar finns?

Samma regler för sjukvård gäller vid arbetsskada som vid vanlig skada (European Commission, 1998, Table IX)

8.1.2.1 *Arbetsskadeförsäkringen*

Arbetsgivaren måste teckna försäkring för arbetsskada och ohälsa (European Agency for Safety and Health at Work, s 47).

Karenstiden är tre dagar.

Ersättning betalas ut till personer som invalidiserats till följd av arbetsolyckor eller som lider av arbetssjukdomar som finns på en lista (European Agency for Safety and Health at Work, s 47). Sjukdomar hamnar på listan om de flesta fall, som i så fall skulle godkännas, har verklig orsak i arbetet (Health & Safety Commission, 1998, s 130). Nedsatt arbetsförmåga ersätts efter 91 dagars karens (oftast krävs minst 14% nedsättning, 20% handikapp krävs för hörselskador). Vid 100% nedsättning av arbetsförmågan utbetalas ECU 152 per vecka (European Commission, 1998, Table IX; Health & Safety Commission, 1998).

Färdolycksfall täcks vanligtvis inte.

Inga speciella förmåner betalas ut vid dödsfall pga arbetet (European Commission, 1998, Table IX).

8.1.2.2 *Sjukförsäkringen*

Sjukvård är gratis (European Commission, 1998, Table III).

Sjukpenningen har tre dagars karens och beror av antalet barn mm (ej inkomstrelaterad). Oftast ECU 71/vecka (European Commission, 1998, Table IV).

8.2 Så går en arbetsskadeanmälan till

Arbetsgivaren är skyldig att anmäla olyckor som leder till mer än tre dagars arbetsoförmåga till HSE eller lokala myndigheter (Health & Safety Commission, 1998, s 18-19).

Även läkare kan anmäla arbetsskada (Health & Safety Commission, 1998).

8.3 Speciella regler vid dödsolyckor

Inga speciella regler är kända.

8.4 Statistiska källor

Nordirland har separat statistik.

Vägtrafikolyckor under arbetstid ingår inte. Färdolycksfall, olyckor på havet och i luften ingår inte i statistiken, men rapporteras i annan statistik.

Storbritanniens branschklassificering, SIC92, är kompatibel med NACE till fyra siffror (Methodology...,1992; Health & Safety Commission, 1998).

Arbetsolyckorna klassificeras som

- Dödliga
- Allvarliga men icke dödliga
- Över tre dagar

Minst tre kalenderdagens frånvaro utöver olycksdagen krävs för att olyckan ska hamna i statistiken (Health & Safety Commission, 1998)

Sedan 1996 täcks bla fler olyckor som drabbar allmänheten, t ex olyckor vid järnvägsövergångar. Sådana olycksfall, inkl självmord, står för 2/3 av dödsolyckorna och 1/6 av totala antalet arbetsrelaterade olycksfall. De ingår inte i den statistik som vi erhållit från Eurostat (Health & Safety Commission, 1998, s 11, 138-139; Eurostat, 99-11-09).

Underrapportering av mindre allvarliga olyckor anges till omkring 50%. En senare studie, som jämför med Labour Force Survey, anger att arbetsgivare anmäler 43% olyckorna utan dödlig utgång (Methodology...,1992; Health & Safety Commission, 1998, s 66).

8.5 Arbetsmarknad

Viktiga industrier är tillverkning av maskiner och verktyg för industrin, elektrisk utrustning, produkter för järnvägar, skeppsbyggnad, flygplanstillverkning och biltillverkning. Storbritannien har stora kol-, gas- och oljetillgångar. Industrin sysselsätter 18% av arbetskraften. Försäkringsbolag, banker etc står för den största delen av BNP (CIA, 1999)

Arbetslöshet 7.5% (1998) (CIA, 1999)

8.6 Sammanfattning och slutsatser Storbritannien

Det finns ekonomiska skäl att anmäla endast allvarliga skador. Anmärkningsvärt är att endast mycket grava hörselskador (20% handikapp) erkänns som arbetsskador.

Inga bidrag p.g.a. dödsfall i arbetet.

Vägtrafikolyckor under arbetstid ingår inte i statistiken. Allmänheten omfattas av statistiken och står för 2/3 av dödsolyckorna.

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

IVL är ett oberoende och fristående forskningsinstitut som ägs av staten och näringslivet. Vi erbjuder en helhetssyn, objektivitet och tvärvetenskap för sammansatta miljöfrågor och är en trovärdig partner i miljöarbetet.

IVLs mål är att ta fram vetenskapligt baserade beslutsunderlag åt näringsliv och myndigheter i deras arbetet för ett bärkraftigt samhälle.

IVLs affärsidé är att genom forskning och uppdrag snabbt förse samhället med ny kunskap i arbetet för en bättre miljö.

Forskning- och utvecklingsprojekt publiceras i

IVL Rapport: IVLs publikationsserie (B-serie)
IVL Nyheter: Nyheter om pågående projekt på den nationella och internationella marknaden
IVL Fakta: Referat av forskningsrapporter och projekt
IVLs hemsida: www.ivl.se

Forskning och utveckling som publiceras utanför IVLs publikationsservice registreras i IVLs A-serie. Resultat redovisas även vid seminarier, föreläsningar och konferenser.

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

IVL Swedish Environmental Research Institute Ltd

P.O.Box 210 60, SE-100 31 Stockholm
Hälsingegatan 43, Stockholm
Tel: +46 8 598 563 00
Fax: +46 8 598 563 90

P.O.Box 470 86, SE-402 58 Göteborg
Dagjämningsgatan 1, Göteborg
Tel: +46 31 725 62 00
Fax: +46 31 725 62 90

Aneboda, SE-360 30 Lammhult
Aneboda, Lammhult
Tel: +46 472 26 77 80
Fax: +46 472 26 77 90

www.ivl.se